

BAS A01 Baskurs för universitetsstudier

Robin Stenwall, Filosofiska institutionen

LUNDS
UNIVERSITET

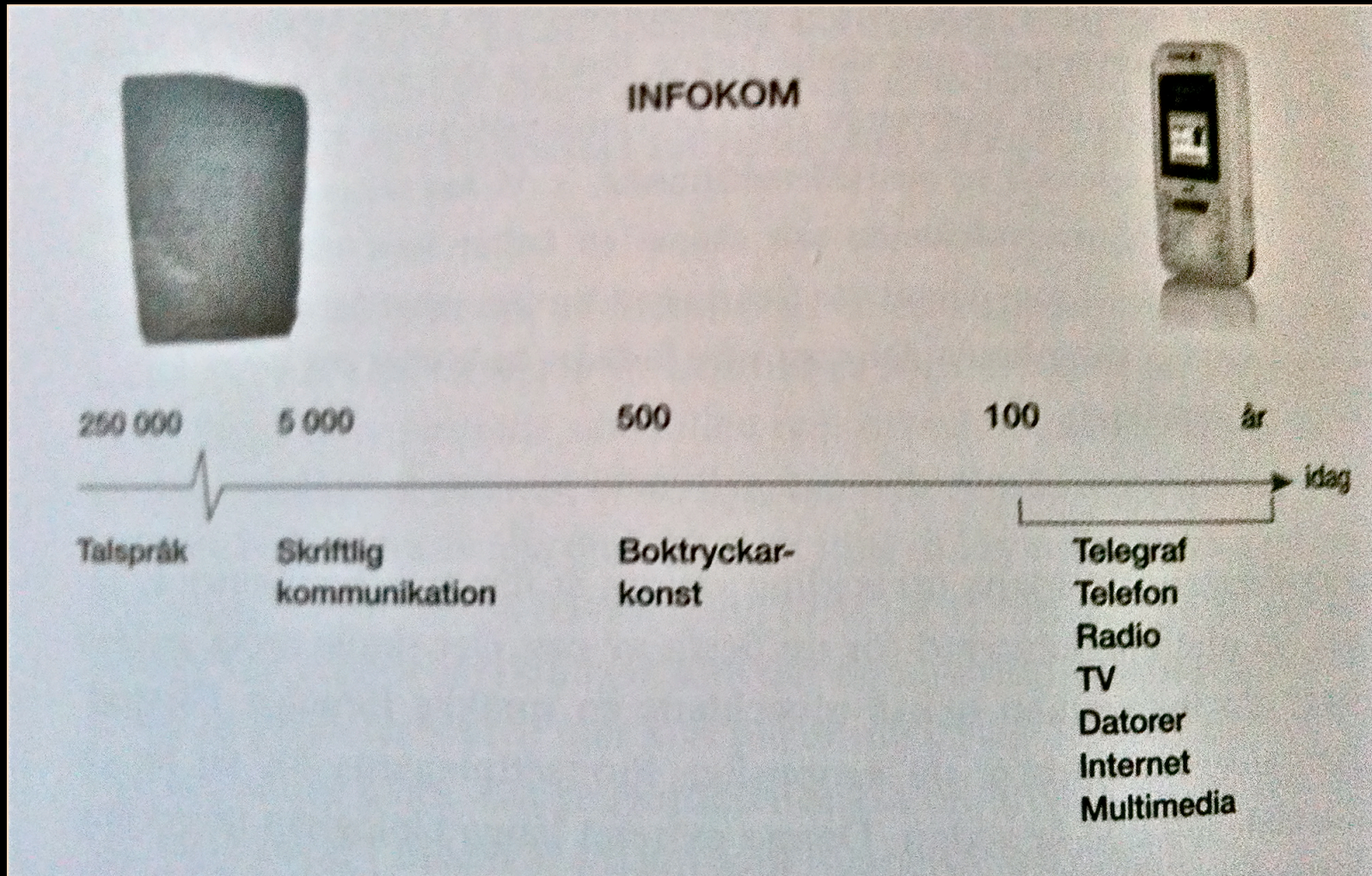

Kommunikation och språk

Från signaler till definitioner

Utvecklingshistorik

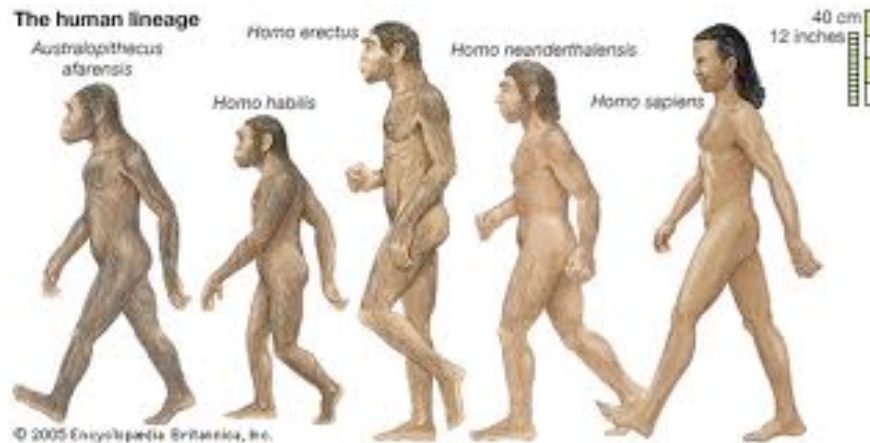
MÄNSKLIG KOMMUNIKATION

"Djurisk" kommunikation – signaler HÄR & NU

Vem man är

Hur man
känner sig

Planering

Samarbete

Språkets betydelse

**Förmågan att kommunicera om
sådant som inte är här och nu**

Makt

Kulturellt
utbyte

Organisation

Akkumulering
av kunskap

Skriftspråkets betydelse

**Förmågan att kommunicera med dem
som inte är närvarande här och nu**

Boktryckarkonsten

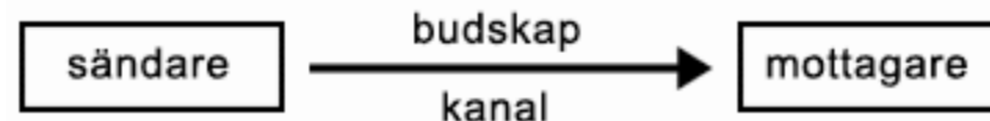
- Informationens **tillförlitlighet** ökar – tryckeri istället för avskrifter
- Informationens **tillgänglighet** ökar – mer och billigare

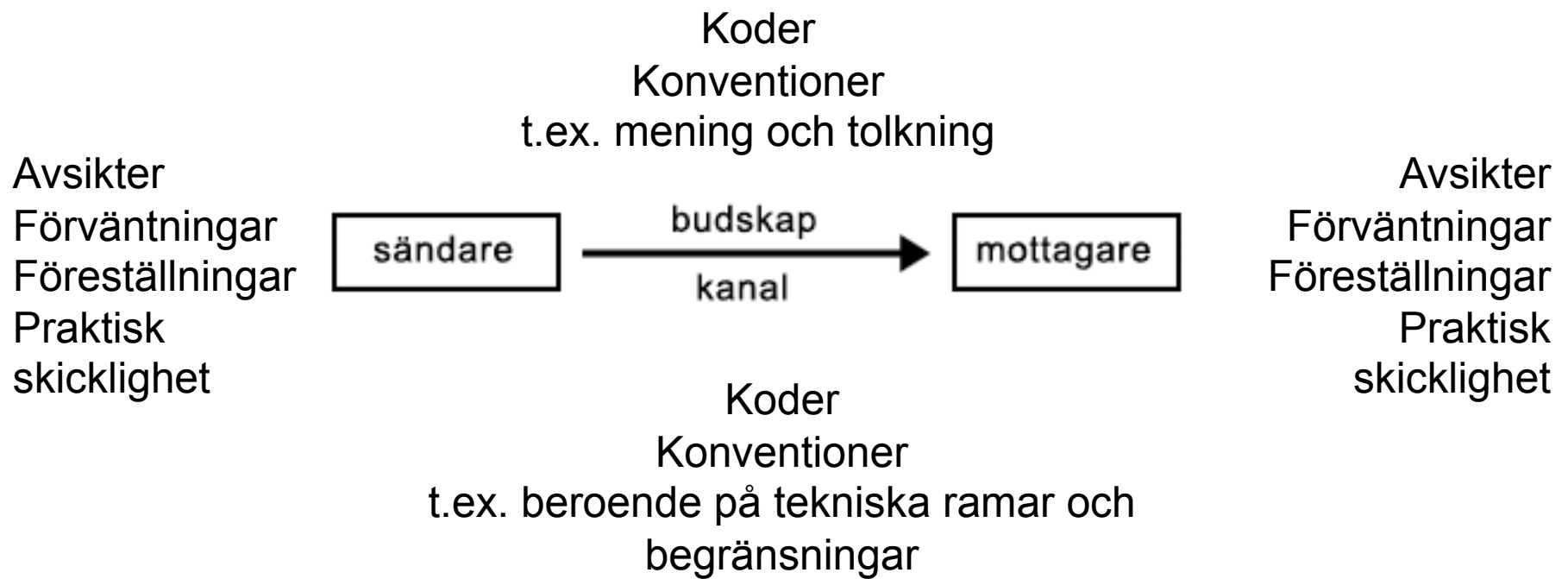
Det senaste seklets informations- teknologiska utveckling

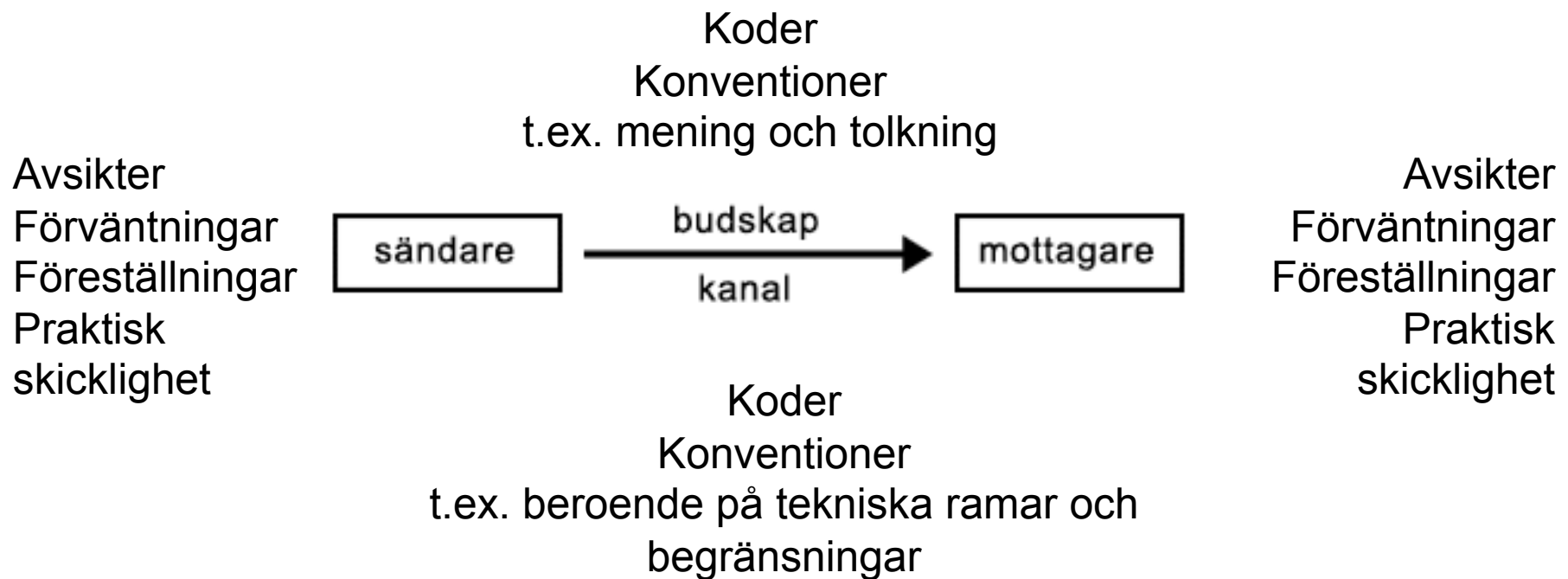
- ❖ Ökad **spridning** och **tillgänglighet**
- ❖ En revolution vad gäller **snabbhet**
- ❖ I riktning mot **geografiskt oberoende**

En enkel kommunikationsmodell

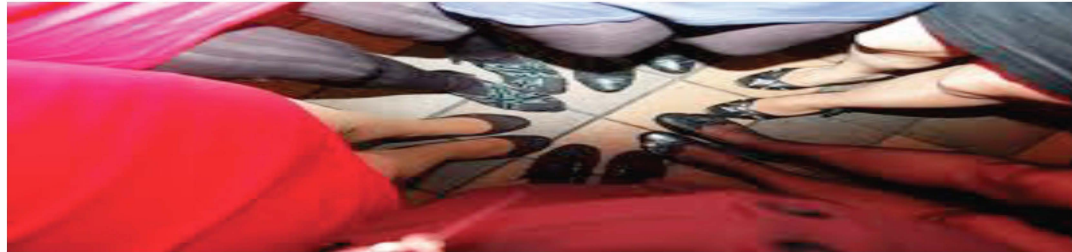

Att kommunicera betyder "att förmedla något så att det blir gemensamt", men i slutändan kan det vara stor skillnad på **det avsedda budskapet** och **det uppfattade budskapet**

Kommunikation är ett komplext och mångfasetterat fenomen

- De flesta kommunikationskanaler innebär att någonting väsentligt går förlorat
- Kroppsspråk och minspel försvinner i radio och text, exempelvis.
- Tonfall försvinner i text.
- Det skrivna språkets exakthet försvinner i tal.

Funktioner hos språklig kommunikation

Ibland tänker vi oss att språkets funktion är att upplysa om fakta, men det är bara en av många språkliga funktioner:

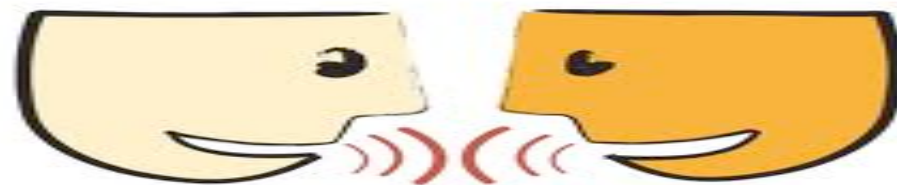
- ① **Deskriptiv:** Förmedla beskrivande information om objekt, företeelser, situationer, tillstånd m.m. i rena faktapåståenden. T.ex. *Bron är 3 km lång.*

/Språkfunktioner/

- ② **Evaluativ:** Uttrycka värderingar. T.ex. *Frihet är bra. Lycka är det högsta goda. Ulla-Bella är bäst i klassen. Detta är den sämsta film jag sett.*
- ③ **Emotiv:** Uttrycka känslor och sinnesstämningar. T.ex. *Jag älskar dig. Jag är riktigt nere. Gudskelov att pärsen är över nu.*
- ④ **Evokativ:** Framkalla känslor hos åhöraren, t.ex. i reklam. *På våra hotell **ÄR** du någon. Du blir vad du äter.*

⑤ **Persuasiv:** Övertala åhöraren att tänka eller handla på ett visst sätt, t.ex. reklam och propaganda. *Sann frihet är att lyda Ledaren.*

⑥ **Argumentativ:** Övertyga med rationella argument.

⑦ **Interrogativ:** Utforskande i syfte att få information. Direkta eller indirekta frågor. *Hur gammal är du? Du får inga pengar om du inte förklarar varför du behöver dem.*

/Språkfunktioner/

8 Anvisande: Befalla eller uppmana åhöraren att handla på ett visst sätt. *Ta medicinen 3 gånger dagligen.*

9 Performativ: Utsagor som i sig är handlingar. *Härmed förklarar jag er man och hustru. Du döms härmed till två års fängelse.*

10 Rekreativ: Snacka för nöjets skull, i rent underhållningssyfte. Skämt, ordlekar m.m.

11 Social: Snacka för att skapa eller upprätthålla kontakt. Ragningsrepliker. T.ex. *Var har du varit i hela mitt liv?*

Text Text
Text Text Text
Text Text Text

Textanalys av sakprosa

SAKPROSA

Reportage
Debattartikel
Recension
Nyhetsartikel
Ledarartikel
Faktabroschyr
Faktabok
Lärobok
Uppsats
Essä
Biografi
Självbiografi
Bruksanvisning
Populärvetenskaplig bok/artikel
Vetenskaplig bok/artikel
Rapport
PM
Myndighetsbeslut, t.ex. domar
MED MERA

**Icke-skönlitterära texter
som är (i renodlad form
eller kombinerat)**

BERÄTTANDE

BESKRIVANDE

ARGUMENTERANDE

UTREDANDE

Frågeställning

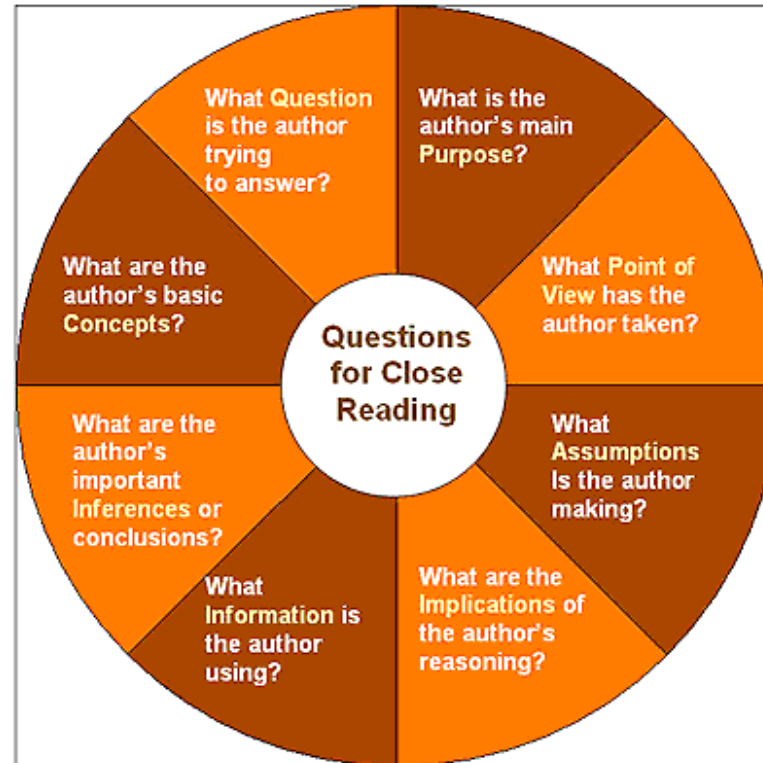
Syfte

Grundbegrepp

Perspektiv

Slutsatser

Antaganden

Informationsbas

Konsekvenser

1. Frågeställning

Fråga
Problem
Ämne

Kan framgå mer eller
mindre klart

Explicit
Implicit

En eller flera

- Besvara
- Belysa
- Redogöra för
- Diskutera
- Behandla
- Granska

**VAD
HANDLAR
DET OM?**

Aboutness

just
another
example

”(...) förklara vad konservatism går ut på. Hur fungerar det? Vad är det som gör en politisk idé konservativ? Hur kan klassiskt konservativt tänkande utformas för att ge svar på vår tids samhällsfrågor?”

Stefan Olsson, *Handbok i konservatism* (2011)

ÖVERGRIPANDE ÄMNE

*den politiska ideologin
konservatism*

Tre frågor

- ① Poängen med konservatism?
- ② Utmärkande för konservatism?
- ③ Konservatismens relevans för och tillämpning på vår tid?

Implicit frågeställning

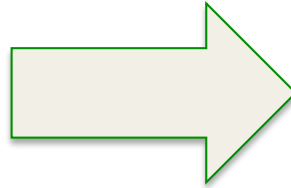

- Vad gör man om frågeställningen inte anges uttryckligen?
Indirekt avläsa den i ***vad författaren faktiskt gör i texten*** (rekonstruktion)
- Texter som saknar explicit frågeställning har ofta (men inte alltid) ett **oklart** och **skiftande fokus**.
De ter sig grumliga och svajiga, rentav förvirrade.

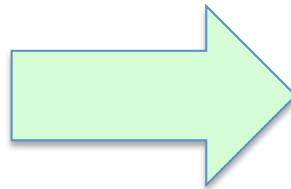
2. Syfte

- **Vad vill författaren uppnå?**

*T.ex. pedagogiskt syfte,
politiskt syfte, veten-
skapligt syfte etc*

- **Vilken är målgruppen?**

*T.ex. allmänheten,
studenter, studenter i
ett visst ämne, arga
vita män, forskare,
forskare i ett visst
ämne, kultur-
intresserade etc*

Explicit syfte

Stefan Olsson, *Handbok i konservatism* (2011), s 9

”Den här boken har (...) som syfte att försöka förbättra denna medvetenhet. Boken ska hjälpa till att ge ord åt de tankar som många konservativa människor bär på. Den vill bidra till att bringa ordning i tänkandet hos dem som vet att de hyser traditionella borgerliga värderingar men inte kan sätta namn på dem (...).”

Pedagogiskt syfte

Vad vill författaren uppnå?
Varför har boken skrivits?

”Den här boken har (...) som syfte att försöka **förbättra denna medvetenhet**. Boken ska hjälpa till att **ge ord åt de tankar** som många konservativa människor bär på. Den vill bidra till att **bringa ordning i tänkandet** hos dem som vet att de hyser traditionella borgerliga värderingar men inte kan sätta namn på dem (...).”

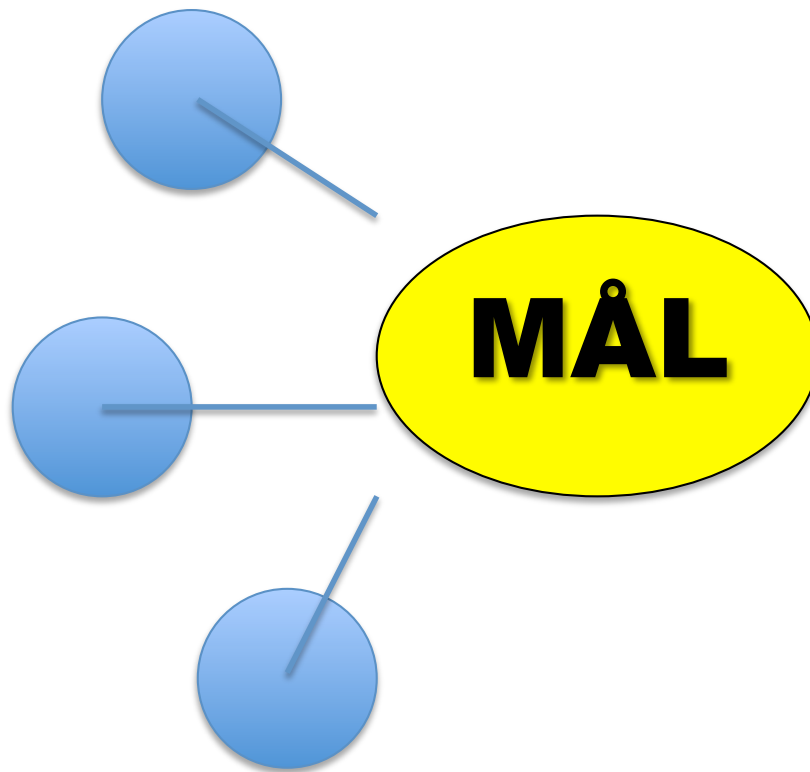
En viss kategori av konservativa personer

Vilken är målgruppen?

Vilka personer vänder sig författaren till?

”Den här boken har (...) som syfte att försöka förbättra denna medvetenhet. Boken ska hjälpa till att ge ord åt de tankar som många **konservativa människor** bär på. Den vill bidra till att bringa ordning i tänkandet hos dem **som vet att de hyser traditionella borgerliga värderingar men inte kan sätta namn på dem (...)**”.

*Vilka medel behövs
för att nå målet?*

**Vid en samlad
bedömning:**

**Lyckas författaren
uppnå sitt syfte?**

**Är texten lyckad givet
sitt syfte?**

- Lämpliga respektive olämpliga metoder, grepp, exempel etc

Implicit syfte

- I samband med flera typer av sakprosa blir man tvungen att sluta sig till syftet indirekt. Detta gäller framför allt tidningsjournalistik av olika slag, där artikelutrymmet är på förhand begränsat.
- Publikationsplatsen kan ge en ledtråd: kultursida, debattsida, nischad tidskrift etc.
- Svårighetsgrad, terminologi, tilltal, exempel, referenspunkter kan avslöja vilka författaren riktar sig till.

3. Perspektiv

- Ur vilken synvinkel bearbetas ämnet?
- Vems perspektiv är det?
- Vilka förutsättningar grundar sig perspektivet på? (Kunskaper, intressen, fördomar)
- Är perspektivet brett eller smalt?
- Vad hamnar i fokus?

Grod- och fågelperspektiv

Berättarperspektiv

- Förstapersons-perspektiv
- "Jag"-form ("Vi"-form)

Jag träffar statsministern på hans vackra kontor i Rosenbad. När jag ställer personliga frågor skruvar han på sig generat.

- Tredjepersons-perspektiv
- "Han", "hon", "den", "det", "de"

Osynlig berättare

Han såg att huset brann och rusade dit. Människor skrek i panik. De var rädda för elden.

Berättarperspektiv

- Förstapersons-perspektiv
- "Jag"-form ("Vi"-form)

Jag träffar stats-ministern på hans vackra kontor i Rosenbad. När jag ställer personliga frågor skruvar han på sig, generat.

subjektivt

- Tredjepersons-perspektiv
- "Han", "hon", "den", "det", "de"

Osynlig berättare

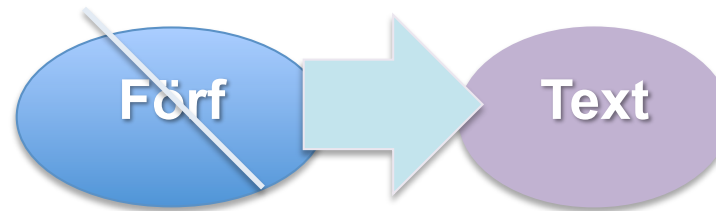
Han såg att huset brann och rusade dit. Människor skrek i panik. De var rädda för elden.

objektivt

Idealet för akademiska texter

- Opersonligt
- Neutralt
- Fokuserat
- Tydlighet i fråga om förutsättningar
- Tredjepersons-perspektiv överlag, förutom möjligen i inlednings- och diskussionspartier

- Författaren skall i princip vara utbytbar

- Idealet är starkare inom naturvetenskaperna än i humaniora och samhällsvetenskap.

Deltagande observation

- Texter som redogör för undersökningar där metoder som innebär deltagande observation har använts kan ha ett **dubbelperspektiv**: observatör och deltagare i det som observeras.
- Ethnolog/folklivs-forskare som lever tillsammans med ett främmande folk och både deltar i och iakttar deras aktiviteter.
- Behandlande läkare/forskare i en klinisk patientstudie.

4. Antaganden

Öppna

Redovisas av
författaren

Medvetna

***”Studien förutsätter
att människor är
rationella aktörer”***

Dolda

Redovisas inte

Kan vara medvetna
eller omedvetna

Framgår indirekt (eller
antydts) av vad som
sägs

Öppna antaganden

Kan avspegla författarens ***verkliga uppfattning***

Kan också vara ***provisoriska konstruktioner***, som görs för resonemangets eller studiens skull

Av ren nyfikenhet

Av pedagogiska skäl

För ökad kontroll

För ett skärpt fokus

Dolda antaganden

Kan avspegla författarens fördomar, "tysta kunskap", värderingar, intressen etc

Män misshandlar kvinnor bara för att de har makt och lust att göra det. Män är som djur.

**Män misshandlar kvinnor bara för att de har
makt och lust att göra det. Män är som djur.**

DOLDA ANTAGANDEN?

Djur är grymma

Djurens beteende bestäms av maktrelationer

Människor är inte djur

Det är skillnad på män och kvinnor vad gäller våld

Det är skillnad på män och kvinnor vad gäller makt

Det är skillnad på män och kvinnor vad gäller motiv

5. Konsekvenser

Teoretiska

- Vilka blir följderna för vårt tänkande, vår kunskap, våra trosföreställningar om författaren har rätt?

Om X har rätt, ändras vår förståelse av vad missbruk är radikalt.

Praktiska

- Vilka blir följderna på handlingsplanet om författaren har rätt?

Om X har rätt, måste vi ändra på sexköpslagen.

Om X har rätt, så bör byggnaden restaureras.

6. Informationsbas

- Vilken information utgår författaren ifrån?
- Varifrån kommer den?
- Tillförlitlighet? Relevans i sammanhanget?
- Hur används den? Metod, bearbetning, funktion

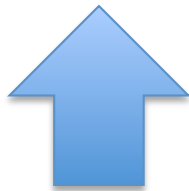

7. Slutsatser

Slutsatser förekommer även i texter som inte är argumenterande och utredande.

Stefan Löven såg ledsen ut i Almedalen. Det måste ha hänt något tråkigt.

Symptomatisk slutledning

Kausala slutledningar
Orsak/verkan

Vaxet smälte i det intensiva solskenet. Det var pga den höga temperaturen.

Teleologiska slutledningar
Mål/motiv

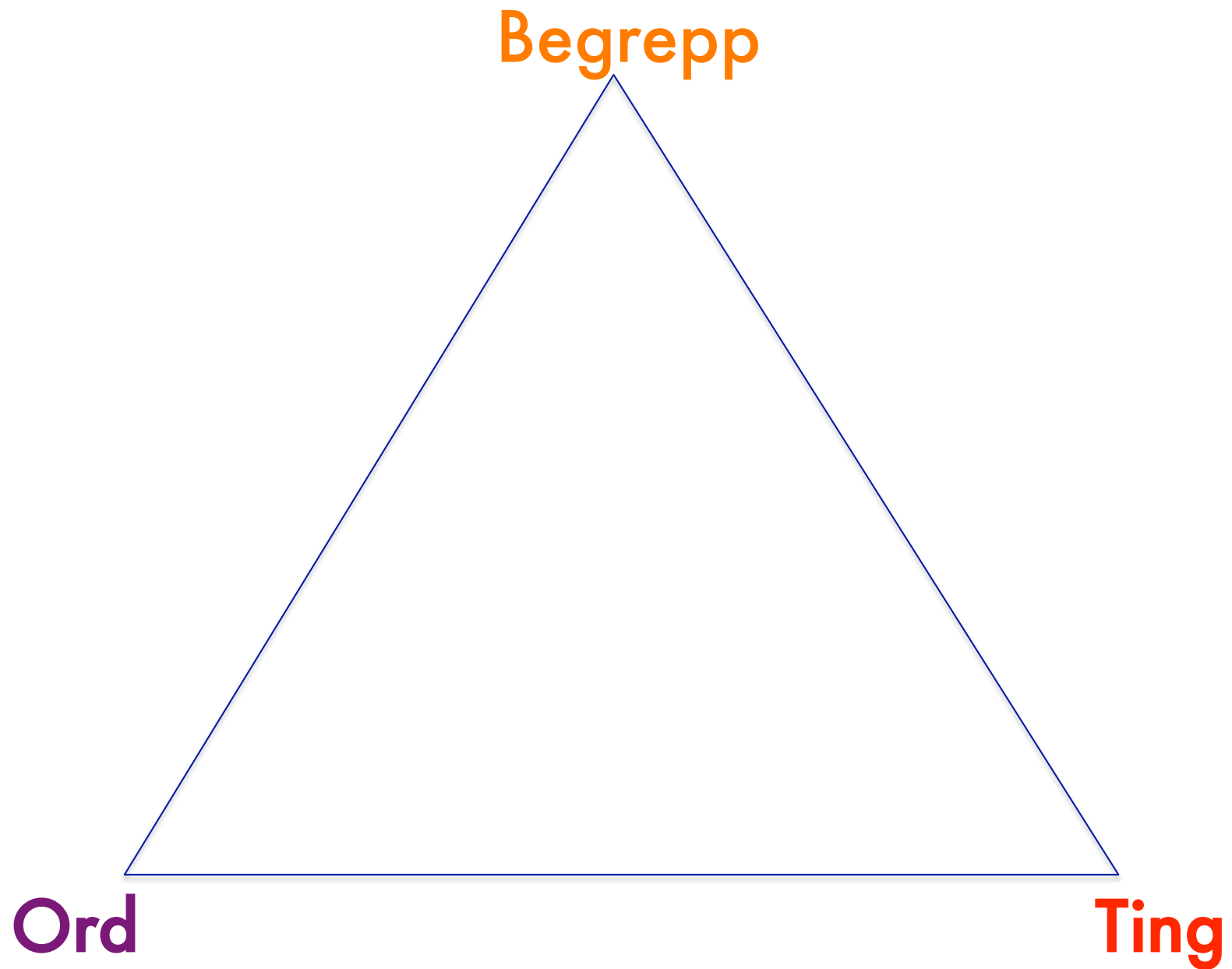
Han tog på sig jackan. Det var för att värma sig.

8. Grundbegrepp

- Vilka är författarens grundbegrepp?
- Varifrån kommer de? Teoretiska begrepp? Vetenskapliga? Vardagliga?
- Är deras innebörd tydlig och klar?
- Är de definierade? Vilken definitionstyp?

NÅGRA BEGREPP

EXEMPLET KVADRAT

Begrepp

Fyrhörnig, plan
geometrisk figur
där alla sidor är
lika långa och
alla vinklar är
räta

"kvadrat"

Ord

Ting

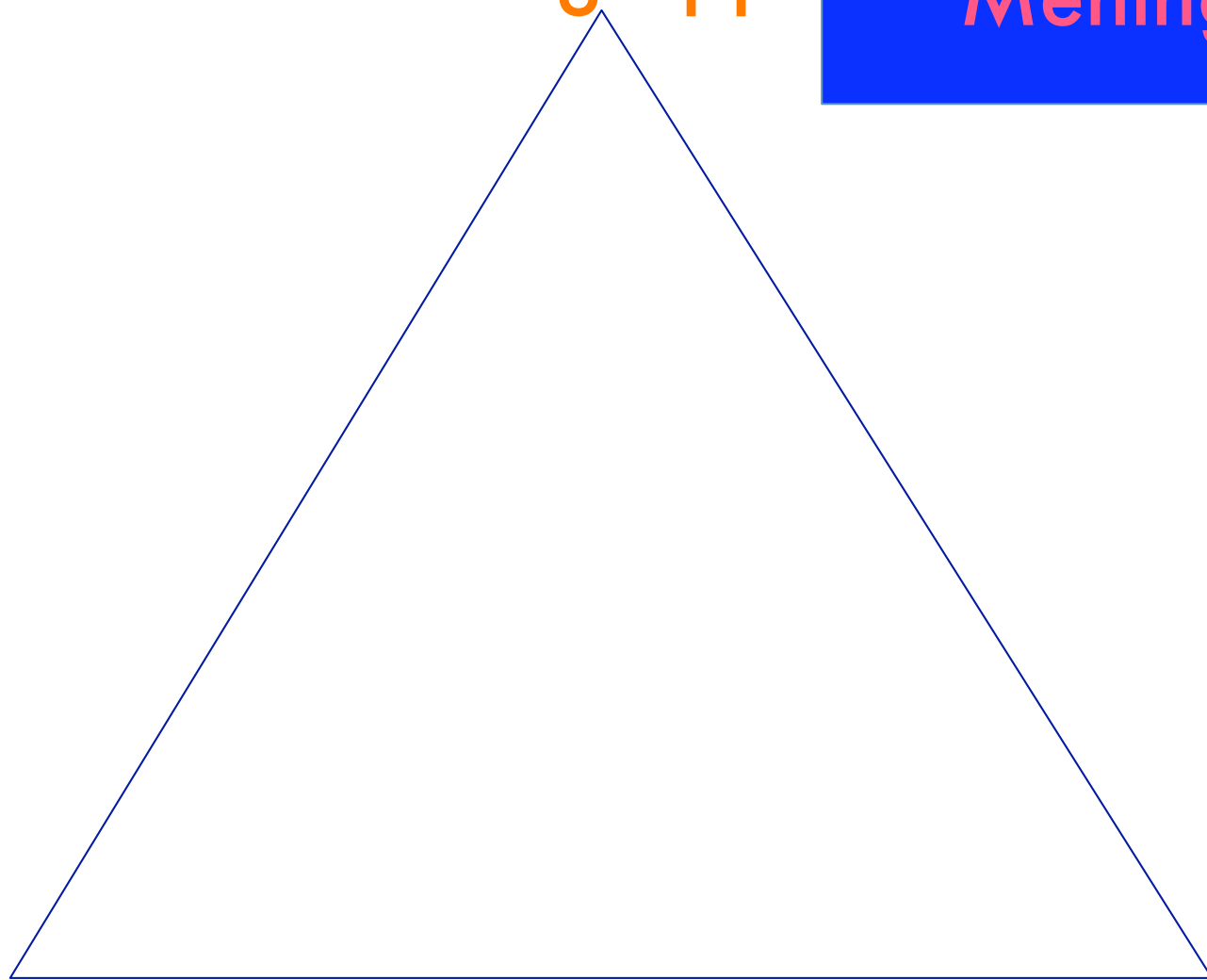

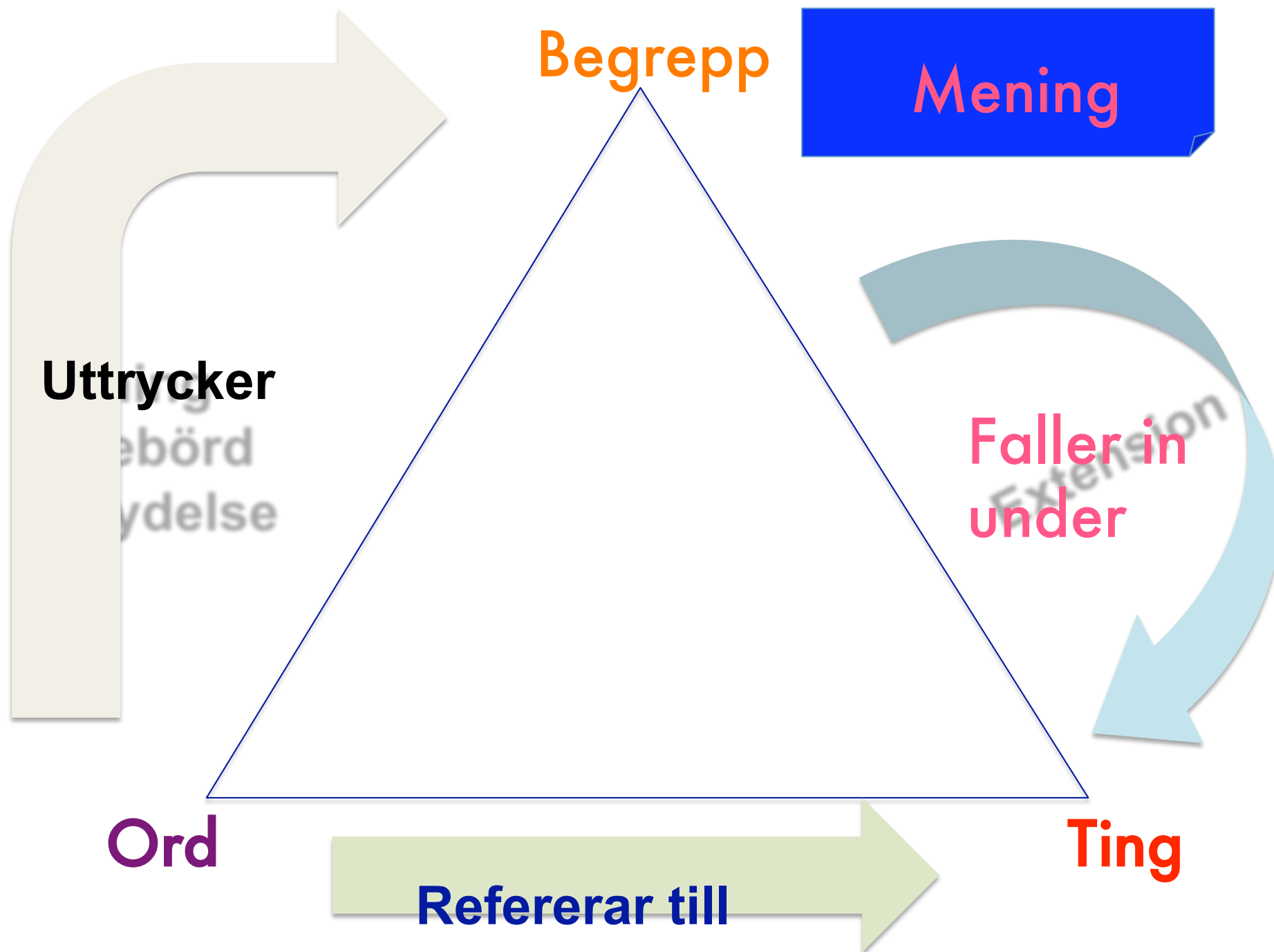
Begrepp

Mening

Ord

Ting

Definitionstyper

- ① **Realdefinition** – fångar tingets väsen, essens, natur "Människan är ett förnuftigt djur", "Vatten är H_2O "
- ② **Språkbbruksadekvat definition** – motsvarar hur ordet faktiskt används i språket (vid en viss tidpunkt) "En yuppie-nalle är en mobiltelefon"
- ③ **Stipulativ definition** – tilldelning av betydelse för ett specifikt sammanhang "Med 'rationell aktör' avses här en person som---"

Brister hos definitioner

- ✓ **För vid:** täcker för mycket. T.ex. "Fåglar är ryggradsdjur med fjädrar" – fler ryggradsdjur än fåglar har fjädrar

Brister hos definitioner

- ✓ **För vid**: täcker för mycket. T.ex. "Fåglar är ryggradsdjur med fjädrar" – fler ryggradsdjur än fåglar har fjädrar (ex. vissa dinosaurier)
- ✓ **För snäv**: täcker för lite. Alla fåglar är inte ryggradsdjur med fjädrar

Brister hos definitioner

- ✓ **För vid**: täcker för mycket. T.ex. "Fåglar är ryggradsdjur med fjädrar" – fler ryggradsdjur än fåglar har fjädrar (ex. vissa dinosaurier)
- ✓ **För snäv**: täcker för lite. Alla fåglar är inte ryggradsdjur med fjädrar (ex. hönan Agda)
- ✓ **Dunkel**. T.ex. "Konst är signifikant form"

Brister hos definitioner

- ✓ **För vid**: täcker för mycket. T.ex. "Fåglar är ryggradsdjur med fjädrar" – fler ryggradsdjur än fåglar har fjädrar (ex. vissa dinosaurier)
- ✓ **För snäv**: täcker för lite. Alla fåglar är inte ryggradsdjur med fjädrar (ex. hönan Agda)
- ✓ **Dunkel**. T.ex. "Konst är signifikant form"
- ✓ **Cirkulär**. T.ex. "Konst är det som anses vara konst" eller "Frihet är rätten att göra allt som inte inskränker på andras frihet".

Måste man definiera till varje pris?

